

ALTZAKO ALARDEA 1635.URTEAN

El alarde de 1635. Hoy en día la palabra Alarde la identificamos con las fiestas de Irun y Hondarribia. Sin embargo, en el pasado, cuando el régimen foral tenía plena vigencia, el alarde era una práctica generalizada en todas las poblaciones y tenía un sentido de autodefensa civil que tenía como marco de actuación la provincia. En este documento de 1635 se levanta acta del alarde que se hizo en Altza defender Gipuzkoa ante una prevista confrontación militar entre Francia y España. Por otro lado, el documento nos da noticias de quienes eran los altzataras de entonces y su categoría social.

Egun, alardeak Irungo eta Hondarribiko bizilagunek bakarrik burutzen badituzte ere, Anzuolan eta Elorrioren zenbait aztarnak geldituz, Foruek indarrean zirauten bitartean ospakizun hauek behar-beharrezkoak ziren gure herrietan.

Behar honen nondik-norakoa ulertzea oso erraza da, Lurralde Historikoen babesa biztanleriaren esku baitzegoen; ez ziren indar profesionalak, bere etxea defendatzeko armak hartzen zituzten zibilak baizik, lana probintziako eremura mugatuz. Indarra, tokiaren ezagutzan eta defentsaren premian zetzan, bere eraginkortasuna ziurtatzeko, urtean behin armen egoera ona eta bizilagunen prestakuntza saiatzea ezinbestekoa zelarik.

Egoera politikoaren arabera, 'zentralismoaren' presioa Foruen aurka adibidez, alardea harrotasunaren aldarrikapenean ere bilaka zitekeen. Lurralde bakoitzak bere antolakuntzaren jabe zen heinean, Erresumako gobernuak errespetatu behar zituen Foruak. Ez soldaduzkarik, ez ordezeko zerbitzurik, ez armada iraunkorrik; euskaldunek bila zezaketen bere lana frantziar zein espainiar armadeetan, baina, orokorrean, ez zuten zertan zerbitzatu bertan¹. Dena den, Erresumako ejerziotoak bazuen Gipuzkoan egoterik, toki militarrek ziren Hondarribi eta Donostiako gazteluetan.

1.- Norberaren arrazoiak gain, aurki dezagun hemen Euskal Herrian hain garatuta dagoen soldaduzkarekiko nazkaren sustrai historikoa; gaur egun (1995eko azaroa) bi altzatar, beste hogeitasei lagunekin, Martutenen daude preso INTSUMITU izateagatik.

Ezin da ahantzi, bestalde, lurraldearen kokapena: Europa —eta Mundua— menderatzea bilatzen, familia liskarrak sortzen, eta ‘barne’-batasunarutz etengabe garatzen ari diren bi erresuma artean. Honen ondorioz, Euskal Herria, eta Gipuzkoa bereziki, bere nahi eta beharrekin bat ez zetozen hainbat guda ezagutu behar izan duela, baita ejerzito arrotzen joan-etorriak ere.

1635. urtea, hots, gure agiriarena, egoera honen islada izan daiteke. Espainako ejerzitoak Suediakoa garaitu ondoren Nordlingen, Frantziak ‘Hogeita hamar urteko’ gerran partehartzea erabakitzen du urte honetan.

Roselló kataluniarra eta Gipuzkoa alerta egoeran jartzen dira, Olivares Konde-Dukea gobernu-buruaren portaerak eta politikak izugarritzko gatazka sortuko dutela Catalunya aldean.

Guri dagokigunez, Espaina Ziburu, Urruña eta Donibane Lohitzunen sartu zen 1636. urtean, baina Frantziako erasoak 1638ko uztaila arte ez da gauzatuko; Hondarribian alardearen inguruan ospatzen duten jaia, egun horietan eratutako defentsa sutsua eta bere ondoriak omentzen da.

Egoera honetan Altzako biztanleriaren alardea normalizat jo dezakegu.

Altzan, alardearen burua Donostiako alkateak behar du izan, agintari nagusia —behintzat urte honetan—; hau dela eta bertaratzen da ‘errebista’ pasatzera.

Ondoren datorkigu zerrendak, Altzako bizilagunen artean hedatuta zegoen ierarkiaren berri ematen digu. Etxe bakoitzak bidalitako gizona, 18 eta 60 urte bitartekoa, azaltzen zaigu zerrenda, ez, ordea, edozein eratan. Udaletxean, elizan, e.a.-ren mantentzen zen begirunea argi eta garbi topatzen baitugu.

Beraz, ez da kasualitatea zerrendako lehendabiziko tokietan Berra, Kasares, Arzak edota Kastilungo etxeak aurkitzea.

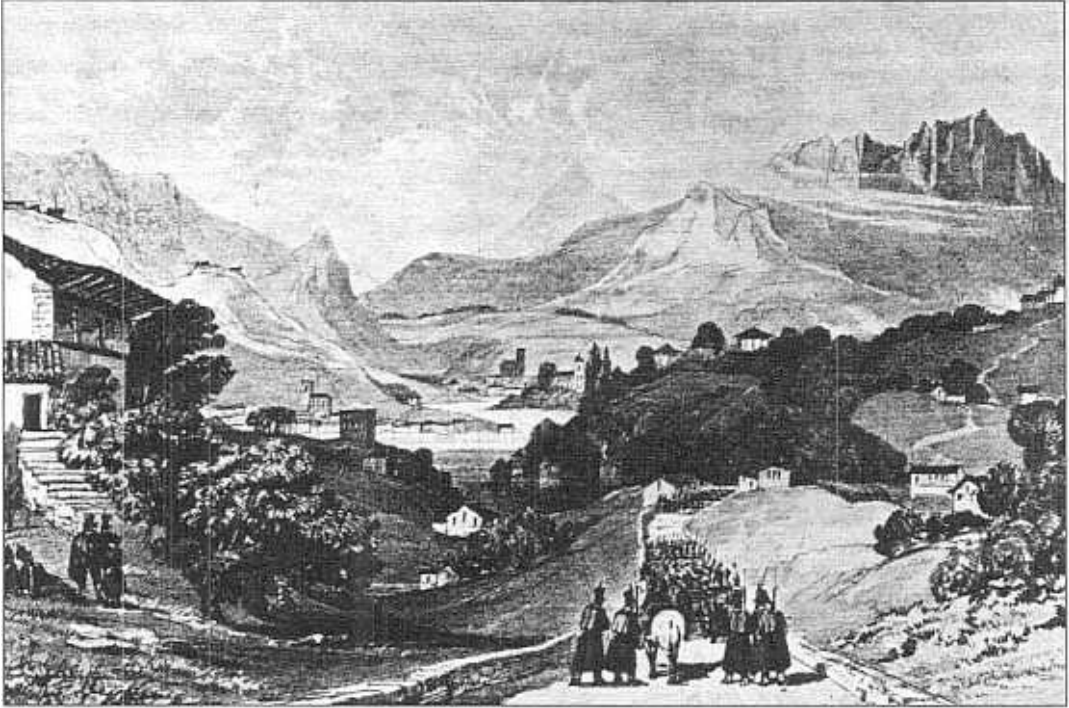
Gainera, aurreneko izenak bere etxe edo baserriko jabe dira, hurrengoak maizterrak izanik. Azkenik, errolda ixten duena ez da bertako bizilaguna, ez da besteek dituzten behar eta eskubide guztien jabe, biztanle maila besterik ez du; horregatik, ez da harritzeko danborjolea izatea, gainerrakoak armadunak diren bitartean. —bide batez, parada ederra eskeintzen digu zerrendak Altzako nekazal egituraz konturatzeko—.

Hauxe ditugu ba, 1635eko uztailak lehen Altzan zehar ‘maniobretan’, desfilatzen eta tiro praktikak egiten ibili zirenak. Gerra izatekotan, haiei zegokien Altzako aitonensemeen ohorearen aintzindari izatea Gipuzkoako mugak babesten.

PARROQUIA DE SAN MARCIAL

1.º.- Libro de Cuentas

1635.- “En primero de julio de 1635, día domingo, a las 2 horas después de mediodía, hizieron los vezinos y moradores de la tierra y lugar del *Alça*, *alarde y muestra de la gente y armas, que abía en la dicha tierra*, ante Joan de *Leyça*, alcalde hordinario de la villa de San Sebastián, y el *capitán Lorenzo de Urbieta*, vezino de la dicha villa, se allaron los siguientes vezinos armados”.

“Altza, Erreterria eta Lezo” H. Wilkinson-en grabatua (1837). KUTXA.

Armados: (f. 31)

- Domingo de Berra, dueño de la cassa de *Berra*, diputado armado.
Sebastián de Cassares, dueño de la cassa de *Cassares*, diputado armado.
Juan de Arçac, dueño de la cassa de *Arçac*.
Jacue de Arçac, dueño de la cassa de *Arçac de yusso*.
Joan López de Arnaobidaio, hijo de la cassa de *Castillun*.
Domingo de Adúriz, dueño de la cassa de *Acular*.
Antonio de Arçac, dueño de la cassa de *Tomasena*.
San Joan de Berra, dueño de la cassa de *Carbuera de jusso*.
Domingo de Sius, dueño de la cassa de *Sius*.
Christóbal de Echeberría, dueño de la cassa de *Amoreder*.
Joanes de Çuaznabar, dueño de la cassa de *Ayet*.
Miguel Martínez de Echebarria, dueño de la cassa de *Aduriz*.
Francisco de Sius, dueño de la cassa de *Siustegui*.
Joanes de Migueltorena, casero de *Gomiztegui*. (f. 31)
Batista de Yrigoyen, cassero de *Marimiranda*. (f. 31v)
Joan Pérez de Otaço, cassero de *Joanchorena*.
Joanes de Bonaçategui, dueño de la cassa de *Yllarradi*.

Francisco de Larrachao, dueño de la cassa de *Sasuategui*.
 Joanes de Otaço, cassero de *Papin*.
 Joanes de Yriarte, *molinero de Molinao*.
 P.^o de Estibaos, cassero de *Catalinarena*.
 Joanes de Ezcurrechea, *molinero de Argollon*.
 León de Yerobi, cassero de *Pelegrinena*.
 San Joan de Garaicoechea, cassero de *Eguzquiça*.
 Batista de Ansa, cassero de *Torrea*.
 Domingo de Falcorena, cassero de *Marroz*.
 Joanes de Ezcurrechea, dueña que pretende de la cassa de *Chipres*.
 Jorge de Barcaeztegui, cassero de *Miraballes*.
 Esteban de Sarbide, cassero de *Alamulia*.
 Miguel de Lasarte, cassero de la cassa de *Miranda*.
 Miguel de Urdinerea, cassero de *Moneda*.
 Estevan de Ordoz, cassero de *Laguras*.
 Martín de Ugalde, cassero de *Adariz*. (f. 31v)
 Esteban de Ordoz, cassero de *Laguras*.
 Martín de Ugalde, cassero de *Adariz*. (f. 31v)
 Esteban de Alça, cassero de *Burcaiz* (?). (f. 32)
 Beltrán de Goyenechea, *molinero de la Erreca*.
 Phelipe de Garaicoechea, cassero de *Arnaobidao*.
 Joanes de Aduriz, dueño de la cassa de *Yparraguirre*.
 Domingo de Liçardi, dueño de la cassa de *Liçardi*.
 Joanes de Çapiayn, hijo de la cassa de *Capiayn*.
 San Joan de Larrachao, cassero de *Martinotegui*.
 Pascoal de Larrachao, cassero de la cassa de *Mercader*.
 Martín de Ansa, cassero de *Ayngelu*.
 Luis de Yssassa, cassero de *Antondegui*.
 Joanes de Eleyçalde, cassero de *Pirotegui*.
 Joanes de Artola, cassero de *Miguel de Yturrieta pasado*.
 Nicolás de Aldaba, cassero de *Artola*.
 Francisco de Estibaos, cassero de *Garrostegui*.
 Joanes de Echeberria, cassero de *Ubegui*.
 Martín de Arracoiz, cassero de *Pordeplat*. (sic)
 Joanes de Amayur, cassero de *la Punta*.
 Miguel de Yriburri, cassero de *Cornoca*.
 Francisco de Artola, cassero de *Plazencia*.
 Ramus de Sierra, cassero de *Tapia*.
 Joanes de Mercader, cassero de *Buscando*.
 Martín de Colonjo, cassero de *Soston*.

Joanes de Erramuspe, cassero de *Buenabentura*. (f. 32v)

Joanes de Sierra, cassero de *Yturayndegui*.

P.^o de Mercader, cassero de *Oloçaga*.

P.^o de Olaça, cassero de *Hua*.

Joanes de Caminos, cassero de *Catalinachorena*.

Antonio de Arrieta, cassero de *Marijoandegui*.

Josepho de Ansa, cassero de *Mirandaburu*.

Martín de Artola, hijo de la cassa de *Algarbe*.

San Joan de Garaicoechea, cassero de *Eguzquiça*.

Martín de Olaça, cassero de *Liçarrategui*.

Miguel de Salaberría, cassero de *Çubicalca*.

Atambor

Joan de Buen (?), morador en la cassa de *Echecho*. (f. 32v)